

**NECESARUL DE FINANȚARE ȘI ACCES LA SERVICII FINANCIARE
și ASISTENȚĂ TEHNICĂ
AL ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE DIN ROMÂNIA**

RAPORT

**Realizat de
Eurom: Maria Doiciu și Elena Sabina Ganci
IES (FDSC): Ancuța Vameșu și Irina - Sînziana Opincaru**

Aprilie 2016

1. ACCESUL LA SERVICII FINANCIARE AL ÎNTRINDERILOR SOCIALE - Soluții generale – ecosistem financiar pentru Întreprinderile Sociale (IS)

După cum arată OCDE¹, există în prezent o **incompatibilitate între instrumentele clasice de finanțare a întreprinderilor**, care nu corespund realității Întreprinderilor sociale (IS) și cerințele acestora, care indică necesitatea unei adaptări culturale a cadrului financiar, juridic și politic și conceperea unor instrumente adecvate.

O problemă-cheie este aceea că **modelele de afaceri specifice IS** sunt insuficient cunoscute și înțelese. Nerecunoașterea deplină a particularităților acestor modele (cum ar fi distribuția limitată sau nedistribuția profitului, concentrarea pe utilizator/consumator sau pe nevoi, un proces decizional participativ, guvernanta democratică sau proprietatea comună) îngreunează accesul IS la finanțarea tradițională și la instrumentele prin care se sprijină IMM-urile în general. Într-o măsură mai mare decât alte modele de afaceri, IS se confruntă cu problema că **logica pieței financiare** nu este concepută să sprijine dezvoltarea IS. Piețele financiare nu surprind și nu recompensează valoarea adăugată socială a IS, și nici misiunea acestora de interes general. În prezent, IS sunt adesea remunerate numai pentru costul serviciului pe care îl oferă, nu pentru valoarea socială pe care o creează. Randamentul investiției pentru IS presupune mai ales impact social, randamentul financiar fiind limitat. Faptul că misiunea socială prevalează asupra maximizării profitului poate duce la falsa impresie că IS prezintă un risc mai mare și sunt mai puțin fiabile decât alte tipuri de întreprinderi. În realitate, unele studii, fapte și date arată contrariul². Investiția în IS nu este de fapt un cost, ci o investiție în viitor, care contribuie la creșterea gradului de ocupare a forței de muncă și la consolidarea competitivității și a contribuției economice globale a statelor membre pe termen lung.

În lume s-au făcut încercări de a promova **instrumente de investiții sociale pornind de la arhitectura instrumentelor financiare tradiționale**. În general s-a dovedit că aceste **instrumente nu sunt funcționale pentru IS** deoarece caracteristicile lor sunt adesea în conflict direct cu activitățile și modelele de afaceri ale IS: logica capitalului privat se corelează adesea cu strategiile de ieșire pe termen scurt, cu cerințe de stabilire clară a proprietății și o rentabilitate ridicată. În România, mai mult decât în alte părți, slaba dezvoltare a pieței de capital limitează această posibilitate față de situația existentă în țările cu economie de piață funcțională dezvoltate din acest punct de vedere. În concluzie IS au nevoie de **instrumente financiare special adaptate**.

Strategia de la Roma³, descrie economia socială ca o **multitudine de forme de organizare modelate de diverse contexte naționale și de diverse sisteme sociale, dar cu valori, caracteristici și obiective comune**. IS se referă la un univers de organizații bazate pe supremația oamenilor asupra capitalului/ ideea că oamenii sunt mai importanți decât capitalul și include forme de organizare precum cooperativele, societățile de ajutor reciproc, fundațiile și asociațiile, precum și forme mai noi de întreprinderi sociale.

---

1 OECD Policy Brief (Notă de sinteză a OCDE):
http://www.oecd.org/cfe/leed/Social%20entrepreneurship%20policy%20brief%20EN_FINAL.pdf.

2 http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/documents/publication/wcms_108416.pdf.

3 http://socialeconomyrome.it/files/Rome%20strategy_EN.pdf.

La nivelul Uniunii Europene IS prezintă, de obicei, un **flux mixt de venituri**⁴:

1. Auto-finanțarea din vânzarea de bunuri și servicii sau din contribuțiile voluntare la capital ale membrilor.

IS se pot finanța din **excedentele** rezultate din activitatea economică, acestea beneficiind uneori de scutiri fiscale. Opțiunea de a acumula profituri care nu sunt distribuite membrilor (rezerve indivizibile) este folosită de cooperative și organizații fără scop lucrativ (asociații și fundații) ca instrument principal pentru finanțarea propriei lor creșteri. În unele țări există în acest sens prevederi explicite în legislația specifică – de ex. în cazul IS cooperatiste este disponibilă legislație pentru constituirea rezervelor. Un alt instrument este opțiunea ca membrii cooperativei / întreprinderii să participe la finanțarea propriei cooperative, prin acordarea de împrumuturi voluntare (creditare socială) care, în unele state membre, sunt reglementate prin legislația specifică.

Aceste mijloace, similare celor utilizate de întreprinderile clasice, sunt însă mult mai mici în cazul întreprinderilor sociale deoarece acestea au în general costuri suplimentare generate de misiunea socială.

2. Finanțare guvernamentală - sub formă de granturi sau contracte de servicii publice pentru serviciile furnizate de aceste societăți – ex. integrarea în muncă a grupurilor vulnerabile sau acordarea de servicii sociale.

Fondurile publice rămân o sursă-cheie de finanțare în mai multe state membre și pentru numeroase IS. Legătura dintre misiunea socială a unei IS și obiectivele de politică publică, bazată pe un sistem de obiective comune și pe încredere, se află în centrul inițiativelor de finanțare publică. În unele state membre, IS se bazează pe **finanțarea publică continuă**, în strânsă colaborare cu autoritățile publice care urmăresc o politică comună sau un obiectiv de interes general. În multe state membre, o sursă de venit primară pentru IS o reprezintă **contractele de achiziții publice**. Furnizarea unui serviciu de interes general (SIG –ex. servicii sociale) este, adeseori, o activitate esențială pentru ca IS să își îndeplinească misiunea socială. Acest venit contribuie semnificativ la sustenabilitatea financiară. În cazul achizițiilor publice, unul dintre criterii trebuie să fie respectarea standardelor sociale și în special aplicarea acordurilor colective.

Finanțarea publică este deosebit de importantă și în procesul de **inovare**, precum și în etapele de dezvoltare incipientă a IS.

3. Strângerea de fonduri și finanțarea participativă pentru extinderea investițiilor existente sau pentru investiții noi

Există un **interes în creștere al persoanelor fizice** de a investi în inițiative IS, în special la nivel de comunitate. Platformele de finanțare participativă, donațiile și fondurile filantropice oferă o resursă-cheie de finanțare pentru IS. Alte mijloace pot fi emiterea de obligațiuni (community bonds – obligațiuni comunitare – vezi modelul din Marea Britanie) sau obligațiuni cooperatiste – prevăzute în legislația cooperatistă românească.

4. Fonduri de investiții sociale

Comisia Europeană constata în 2013 că din ce în ce mai mulți investitori sunt interesați de atingerea unor obiective sociale și nu se mai limitează la urmărirea profitului financiar, astfel

⁴

EC Mapping study (Studiu cartografic al CE): <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2149>.

că în Uniune a luat naștere o piață a investițiilor sociale, constituită, în parte, din fonduri de investiții care vizează întreprinderile sociale. Aceste fonduri finanțează întreprinderile sociale, care au rol de motoare ale schimbării sociale, oferind soluții inovatoare la problemele sociale. În acest sens la nivelul UE s-a adoptat în 2013 un **Regulament privind fondurile europene de antreprenoriat social** nr. 346/2013⁵ care definește cu exactitate organismele de plasament colectiv care se pot califica drept fondurile de antreprenoriat social – fonduri care intenționează să investească cel puțin 70 % din totalul aporturilor lor de capital și din capitalul lor angajat nevărsat în astfel de întreprinderi. Nu ar trebui să se permită fondurilor de antreprenoriat social eligibile să investească peste 30 % din totalul aporturilor lor de capital și din capitalul lor angajat nevărsat în alte active decât în cele care reprezintă investiții eligibile. CESE a notat că este esențial ca în centrul finanțării sociale să se afle **măsurarea impactului social**⁶, pentru a se dovedi impactul social creat, în paralel cu rentabilitatea financiară. Aceasta este singura modalitate de a evidenția întreaga valoare creată de activitatea IS și sfera completă a rentabilității investiției – atât în plan social, cât și financiar.

În Franța investițiile sociale se regăsesc sub denumirea de **finanțare solidară**⁷, acesta fiind un sector economic foarte important. Finanțarea solidară se deosebește de microcredit prin aceea că beneficiarii sunt colectivi – întreprinderi sociale și prin scop – creșterea capitalului social al beneficiarilor și nu rezolvarea unui eșec al pieței de servicii financiar-bancare. Organizațiile implicate în finanțarea solidară colectează fonduri de la persoane fizice sau juridice care doresc ca economiile lor să fie investite în întreprinderi cu caracter social/solidar, fiind de acord să obțină beneficii mai mici decât cele generate de alte produse de economisire convenționale, atâta timp cât economiile lor sunt utile pentru societate. O astfel de organizație este France Active prezentată în Anexa 3.

În 2014, totalul economiilor de solidaritate s-au ridicat la aproape 6,7 miliarde de euro, o creștere de aproximativ 14% față de anul precedent. Dezvoltarea investițiilor cu caracter social au fost facilitate și de unele măsuri de politică publică – toate investițiile de tipul celor menționate beneficiază de reduceri – deduceri fiscale. De exemplu, în Franța, **fondurile private de pensii** pot alege să fie declarate solidare dacă investesc între 5 și 10% din activele deținute în întreprinderi sociale de inserție prin sistemul **epargne salariale solidaire**. 160 milioane de Euro s-au strâns astfel într-un singur an.

În unele țări s-au constituit fonduri de investiții sociale cu capital de stat. Capitalul privat poate fi atras prin programe de stimulare fiscală, prin elementul de partajare a riscului și prin implicarea în sectorul economiei sociale. CESE recomandă ca orice stimulent acordat furnizorilor financiari privați să fie condiționat de rentabilitatea financiară dar și socială, precum și cu modul în care sunt utilizate profiturile financiare rezultate.

Capitalul de risc tradițional se bazează pe o amortizare rapidă a investiției, corelată de obicei cu influențarea în virtutea dreptului de proprietate. Acest model este deosebit de dificil de utilizat pentru economia socială și este în conflict cu modelele de afaceri și activitățile IS. Prin urmare, furnizarea de **scheme de garantare și de mecanisme de coinvestiții** pentru partajarea responsabilității și a riscurilor este esențială în acest context.

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0346&from=EN>

⁶ [OJ C 170, 05.06.2014, p.18.](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014OJ0170&from=EN)

⁷ <http://www.economie.gouv.fr/facileco/finance-solidaire>

De exemplu, în Franța și provincia Quebec din Canada⁸, fondurile de investiții și de garantare socială/solidară reunesc capital din diverse surse și de la diverse părți interesate, cum ar fi persoane fizice, fonduri publice și fonduri de pensii, care oferă instrumente de datorie și de capital propriu ce se bazează pe principiile rentabilității mai mici (decât capitalul de risc obișnuit) pe o perioadă mai lungă (cel puțin șapte ani). Acest ultim aspect este deosebit de important, deoarece activitatea IS se bazează adesea pe continuitatea serviciului.

5. Credite – instituții financiare și financiar-bancare dedicate IS – bănci cooperatiste, bănci etice sau sociale, bănci mutualiste ale IS

Instituțiile financiare specializate, băncile sociale, etice și cooperative oferă instrumente special concepute pentru IS. Sistemele cooperatiste au avut în mod tradițional și prin legile cadru ale cooperăției sisteme proprii de întraajutorare între cooperative, cooperative de gradul II sau fonduri cooperatiste de dezvoltare. De exemplu, fondul italian de dezvoltare pentru cooperative⁹ a fost creat special pentru a promova și dezvolta cooperativele. Aceste fonduri sunt constituite folosind cele 3 procente percepute din profiturile anuale înregistrate de cooperative înainte de impozitare. Alte exemple sunt fondul de dezvoltare CoopEst și CGM Finance Consortium, care sunt sisteme financiare interne accesibile doar membrilor, care oferă „credite-punte” și care contribuie la depășirea problemelor în ceea ce privește accesul la sistemul bancar obișnuit prin capacitatea contractuală a unui grup. Un sistem similar există și în Marea Britanie - ICOF Community Capital Ltd (Community Capital) și Community Shares ICOF Ltd (CSI)

CESE notează că acești furnizori de finanțare pentru economia socială sunt deseori sursa ideală pentru sprijin atât financiar, cât și nefinanciar, cum ar fi programele de stimulare a comportamentului investițional și **consilierea generală și sprijinul pentru dezvoltarea afacerilor**. Această formă de sprijin este esențială pentru a reduce riscul de eșec. În acest sens, trebuie avute în vedere acțiuni de „educație financiară”, precum și de „instruire financiară”.

CESE apreciază că reglementările financiare Basel III amenință ecosistemul financiar pentru economia socială. Un aspect relevant de abordat în acest context este tratamentul creditelor acordate economiei sociale de către autoritățile naționale de supraveghere financiar-bancară în conformitate cu normele prudențiale în vigoare (Basel III, CRD IV/CRR). Conform **factorului de echilibrare** pentru IMM-uri inclus în CRR, UE a recunoscut posibilitatea de reducere a cerințelor de capital pentru băncile care acordă credite IMM-urilor și gospodăriilor – ar fi de așteptat un tratament similar al **întreprinderilor din sectorul economiei sociale**.

CESE recomandă crearea unui ecosistem financiar pentru IS bazat pe o **abordare multilaterală** care să reunească resursele și instrumente diverse, incluzând sisteme cu mai mulți actori (IS, deponenți, surse publice, fonduri de pensii și instituții financiare etc.) specifice instituțiilor de finanțare socială și solidară care reunesc atât resurse monetare, cât și nemonetare – bazându-se pe încredere și pe construirea de relații sociale și de sprijin, pe partajarea de obiective și norme comune.

---

⁸ <http://capfinance.ca>.

⁹ Legea 59/92 din Italia.

Sistemul financiar pentru IS trebuie să aibă o **abordare bazată pe ciclul de viață**. Trebuie concepute instrumente specifice și cadre de politică favorabile pentru fiecare etapă de dezvoltare a IS: pre-start-up, start-up/etapa-pilot, etapa de consolidare și de creștere, cu satisfacerea nevoilor specifice în fiecare etapă.

Comitetul Economic și Social European a recomandat statelor membre să acționeze pentru dezvoltarea unui ecosistem financiar pentru IS putând în acest sens:

1. Să încurajeze, prin asigurarea unui cadru de reglementare favorabil, apariția sau dezvoltarea **intermediarilor specializați în finanțare socială**, fie că sunt bănci cooperative sau bănci etice, fie bănci comerciale cu o anumită sucursala/ departament care implementează programe de finanțare care vizează economia socială și care oferă fonduri și instrumente de finanțare socială
2. Să asigure acces la finanțare tradițională prin **fonduri de garantare deținute de stat** - să faciliteze scheme de garantare publice
3. Politici favorabile mobilizării de capital de la fonduri de pensii, cooperative de credit etc.
4. Să aibă în vedere crearea și **capitalizarea fondurilor de investiții sociale** (fonduri etice, de fonduri de inovare socială și de fonduri sociale de capital de risc) acționând în calitate de **coinvestitori** și prevăzând stimulente fiscale - reducere a impozitelor pe venit (persoane fizice și juridice), pentru deponenți și investitori deopotrivă, în vederea atragerii de investiții în IS.

Instrumente financiare pentru întreprinderi sociale la nivelul UE și al instituțiilor europene

La nivelul UE și al instituțiilor europene există o preocupare aparte pentru acest domeniu:

- Economia socială reprezintă o prioritate în materie de investiții în actualul Plan de investiții pentru Europa¹⁰
- CE a definit printr-un regulament european Fondurile de Investiții europene cu impact social – EUSEF, deși conform unor evaluări independente, nu este clar încă în ce mod pot fi acestea o componentă a ecosistemului financiar pentru IS
- Banca Europeană de Investiții (BEI) și Fondul European de Investiții (FEI) au lansat un program de sprijin pentru **credite și garanții dedicate acestui sector**.
- **Programul Uniunii Europene pentru ocuparea forței de muncă și inovație socială (Employment and Social Innovation - EaSI)** este un instrument de finanțare la nivelul UE prin care se dorește a se promova un nivel ridicat de calitate și de locuri de muncă durabile, garantarea unei protecții sociale adecvate și decente, combaterea excluziunii sociale și a sărăciei și îmbunătățirea condițiilor de muncă.

Structura și finanțarea a programului EaSI:

Programul EaSI este gestionat direct de către Comisia Europeană. Acesta reunește trei programe ale UE gestionate separat între 2007 și 2013: PROGRESS, EURES și Instrumentul de microfinanțare Progress. Începând cu ianuarie 2014, aceste programe formează cele trei axe ale programului EaSI.

Acestate sprijină:

- modernizarea politicilor sociale și de ocupare cu axa Progress (61% din bugetul total);
- mobilitatea locurilor de muncă cu axa EURES (18% din bugetul total);

---

¹⁰ Considerentul 17 și articolul 9.2.

- **accesul la microfinanțare și antreprenoriat social** cu axa Microfinanțare și antreprenoriat social (**21% din bugetul total**).

Bugetul total pentru 2014-2020 este de 919.469.000 EUR

Obiectivele programului EaSI:

- Să consolideze apropierea obiectivelor UE și coordonarea acțiunilor la nivelul UE și la nivel național în domeniul ocupării forței de muncă, afaceri sociale și incluziune.
- Să sprijine dezvoltarea unor sisteme de protecție socială adecvate și a politicilor pieței forței de muncă.
- Modernizarea legislației UE și a asigura aplicarea efectivă a acesteia.
- Promovarea mobilității geografice și stimularea oportunităților de angajare prin dezvoltarea unei piețe a muncii deschise.
- Creșterea gradului de disponibilitate și accesibilitate a microfinanțării pentru grupurile vulnerabile și micro-întreprinderi și **creșterea accesului la finanțare pentru întreprinderile sociale.**

2. ACCESUL LA SERVICII FINANCIARE AL ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE ÎN ROMÂNIA – O evaluare preliminară, provocări și soluții

Conform avizului CESE menționat, caracteristicile și condițiile necesare pentru un acces corespunzător la finanțare pentru IS pot fi văzute pe cinci dimensiuni. Am realizat o evaluare a situației actuale în România pe cele 5 dimensiuni rezultatele fiind prezentate în tabelul de mai jos.

În România, din păcate, externalizarea serviciilor sociale și finanțarea pentru inovarea socială din surse publice rămân limitate. De aceea **atragem atenția că introducerea unor instrumente financiare dedicate IS nu trebuie să ducă la reducerea fondurilor publice accesibile acestui sector, cel puțin în aceleași condiții cu alte IMM.** Numai astfel se va putea păstra aceeași dinamică pozitivă a acestui sector care a dus la creșterea numărului de locuri de muncă cu 30% între anii 2010-2012 (cea mai recentă perioadă pentru care există date).

Elementele unui eco-sistem pentru finanțarea eficientă a întreprinderilor sociale	Situția în România	Comentarii
1. Auto-finanțarea din vânzarea de bunuri și servicii și din contribuțiile voluntare la capital ale membrilor	+	Este sursa principală de finanțare a dezvoltării întreprinderilor cu toate limitările pe care aceasta le presupune. Contribuțiile de capital ale membrilor pot fi remunerate doar în cooperative.
2. Finanțare guvernamentală sub formă de: - granturi sau - contracte de servicii publice pentru serviciile furnizate de acesta societății – ex: integrarea în muncă a grupurilor vulnerabile sau servicii sociale - subvenții - subvenții pentru locurile de muncă ale lucrătorilor defavorizați aflați în inserție, subvenții – co-finanțare servicii sociale și de integrare socio-profesională	-/+	<ul style="list-style-type: none"> Granturi din fonduri europene FSE pentru start-up – două runde 2010-2012 și 2014-2015 – Bugetul alocat pentru perioada 2014-2020 s-a redus. Program guvernamental de finanțare în cadrul programului guvernamental de finanțare IMM (din 2014) – nu a finanțat niciodată. Legea 250/2013 de amendare a Legii IMM 346/2004 prevede: <i>“După articolul 25 se introduce un nou articol, articolul 251, cu următorul cuprins: „Art. 251. – Programele naționale destinate finanțării întreprinderilor mici și mijlocii, care se derulează de către autoritatea publică centrală cu atribuții în domeniul întreprinderilor mici și mijlocii până în anul 2020, conform procedurilor de implementare aprobate în fiecare an prin ordin al conducătorului acesteia, publicat în Monitorul Oficial, sunt: d) programul pentru stimularea înființării și dezvoltării microîntreprinderilor din sfera economiei sociale;”</i> <ul style="list-style-type: none"> Externalizarea serviciilor sociale sau de ocupare către întreprinderi sociale este limitată Subvenții - Nu există subvenții dedicate întreprinderilor sociale de inserție Achizițiile sociale care să vizeze întreprinderile sociale nu există Piața rezervată este limitată la unitățile protejate care asigură angajarea persoanelor cu dizabilități
3. Strângerea de fonduri și finanțarea participativă pentru extinderea investițiilor existente sau pentru investiții noi	+/-	<ul style="list-style-type: none"> Strângerea de fonduri este o soluție pentru întreprinderile sociale înregistrate ca asociații și fundații. Există însă limitări fiscale la finanțarea în acest mod a activităților economice. Finanțarea participativă este în creștere dar pentru moment atrage resurse financiare limitate – neexistând motivații fiscale pentru aceste contribuții ale persoanelor fizice, mai ales.
4. Fonduri de investiții sociale	-	Nu este cunoscută existența unui astfel de fond în România. A existat o exprimare de interes pentru investiții în întreprinderi sociale din România din partea fondului polonez TISE.
5. Credite – instituții financiare și financiar-bancare dedicate IS – bănci cooperatiste, bănci etice sau sociale, bănci mutuale ale IS	-	<ul style="list-style-type: none"> Singurele bănci care statutar pot finanța și alte forme juridice decât societățile comerciale în România sunt băncile cooperatiste, actualmente grupate în sistemul CREDITCOOP. „Conform OUG 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului - Titlul V Organizații Cooperatiste de Credit, Băncile cooperatiste sunt instituții de credit constituite ca asociații autonome de persoane fizice, unite voluntar, în scopul îndeplinirii nevoilor și aspirațiilor lor comune de ordin economic, social și cultural. Ele funcționează în special pe principiul într-ajutorării membrilor cooperatori. Cu câteva excepții, cooperativele de credit pot desfășura majoritatea activităților pe care le poate desfășura orice altă instituție de credit. Cooperativele de credit atrag depozite sau alte fonduri rambursabile de la membrii

acestora, precum și de la persoane fizice, juridice ori alte entități, care domiciliază, au reședința sau locul de muncă, respectiv au sediul social și desfășoară activitate, în raza teritorială de operare a cooperativei de credit. Cooperativele de credit pot acorda credite: membrilor lor, cu prioritate; persoanelor fizice, persoanelor juridice ori altor entități fără personalitate juridică, ce domiciliază, au reședința sau locul de muncă, respectiv au sediul social și desfășoară activitate, în raza teritorială de operare a cooperativei de credit, la un nivel care nu poate depăși 25% din activele cooperativei de credit.”

Băncile cooperatiste din rețeaua CREDITCOOP acordă credite pe termen scurt și mediu microîntreprinderilor, cooperativelor de consum și meșteșugărești, organizațiilor obștești și de cult, asociațiilor familiale și persoanelor fizice cu profesii libere reglementate, care au sediul social și își desfășoară activitatea în raza teritorială de operare a bancilor cooperatiste.

- A existat o singură schemă de creditare a întreprinderilor sociale în cadrul sistemului bancar clasic, lansată în 2010 de BCR Goodbee care a fost abandonată – în cadrul acestei scheme au fost acordate 3-5 credite, ca de ex. întreprinderea socială Clinica de Recuperare Motivation din București și întreprinderea socială de arhivare a Fundației Alături de Voi din Iași - UtilDeco.

3. NECESARUL DE RESURSE ȘI SERVICII FINANCIARE AL ÎNTRINDERILOR SOCIALE MIJLOCII ȘI MARI DIN ROMÂNIA – rezultatele cercetării derulate în perioada februarie - martie 2016

3.1 Notă metodologică

Prezentul raport are în vedere întreprinderile sociale așa cum sunt ele definite în Legea economiei sociale adoptată în iunie 2015. Am avut în vedere acele întreprinderi care prin forma de organizare legală răspund la cele mai multe dintre criteriile definite de lege pentru IS - misiunea socială, constrângerea asupra distribuției profitului (distribuirea profitului <10% - 100% la asociații și fundații, 100% la societăți comerciale deținute de acestea, parțial la cooperative – rezerva legală obligatorie, peste 50% la case de ajutor reciproc) și blocarea patrimoniului în caz de lichidare. Aspecte precum proporția între cel mai mic și cel mai mare din salariile din întreprindere neputând fi luate în calcul în cadrul acestei cercetării.

În vederea determinării necesarului de resurse financiare și de asistență tehnică pentru accesarea acestora s-au luat în considerare, pentru alcătuirea segmentului țintă relevant al studiului, următoarele categorii de IS:

- Asociații și fundații (AF) care desfășoară activități economice
- Cooperative: meșteșugărești, de consum, și agricole
- Case de ajutor reciproc ale pensionarilor
- Societăți comerciale deținute de asociații și fundații

Pentru scopul acestei analize nu au fost incluse casele de ajutor reciproc ale salariaților, acestea neputându-se finanța din surse externe altele decât contribuțiile membrilor- prin legea de funcționare, și cooperativele de credit - dat fiind obiectul de activitate al acestora.

Cercetare documentară

În vederea identificării Întreprinderilor Sociale (IS) care utilizează resurse financiare externe sau intenționează să utilizeze resurse financiare externe, atât în etapa de înființare cât și în cea de dezvoltare, s-a realizat o trecere în revistă a principalelor studii și rapoarte de cercetare realizate în domeniul întreprinderilor sociale, a bazelor de date existente referitoare la diversele tipuri de IS în România. Lista surselor documentare este prezentată în Anexa 1 a prezentului raport.

S-a folosit un chestionar de 12 întrebări, structurat în două secțiuni:

- I. Informații despre IS
- II. Informații despre nevoia de finanțare și asistență tehnică a IS

Chestionarul poate fi consultat în Anexa 2 la raport. Chestionarul a fost transmis de Institutul de Economie Socială către organizațiile participante la ancheta extinsă derulată în cadrul proiectului [PROMETEUS](#) și care și-au dat acceptul de a fi incluse în baza de date a Institutului. Chestionarul a fost transmis în format editabil dar și ca link pentru completarea acestuia on-line către 871 de entități, dintre care aproximativ 20% nu mai aveau o adresă de email validă. 10% dintre chestionare s-au completat prin interviu directă a reprezentanților IS. Rata de răspuns la chestionarele transmise prin e-mail și on-line s-a situat la 5% din baza de date utilizată.

Studiul întreprins a fost proiectat a fi exploratoriu, menit să determine dacă întreprinderile sociale din România prezintă un interes pentru accesarea instrumentelor financiare care includ surse de finanțare rambursabile de la instituții

financiare: bănci și Instituții Financiare Nebancare, complementare surselor de finanțare curente, în mare majoritate nerambursabile.

Proiectarea chestionarului și prelucrarea datelor s-a realizat de către experții [Eurom Consultancy and Studies SRL \(Eurom\)](#), și ai [Institutului de Economie Socială \(IES\)](#), parte a [Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile \(FDSC\)](#).

4. ÎNTREPRINDERI SOCIALE VIZATE – caracteristicile eșantionului interviuat

a. Forma de organizare juridică a întreprinderii

Conform Atlasului Economiei Sociale România 2014¹¹, pe baza datelor statistice furnizate de către INS pentru anul 2012, alte date secundare și prelucrările IES-FDSC, în România erau active următoarele organizații de economie socială:

Forma de organizare/înregistrare juridică	Nr. org. active în anul 2012	% din total IS
Asociații și Fundații care desfășoară activitate economică înregistrată	4058	56,63%
Cooperative, din care	2.228	31,09%
<i>Cooperative agricole</i>	356	4,97%
CAR pensionari	198	2,76%
Societăți comerciale deținute de organizații de economie socială	682	9,52%
Total	7.166	

Din total piața țintă identificată au fost incluse în eșantionul de cercetare un număr de 871 IS aparținând următoarelor categorii:

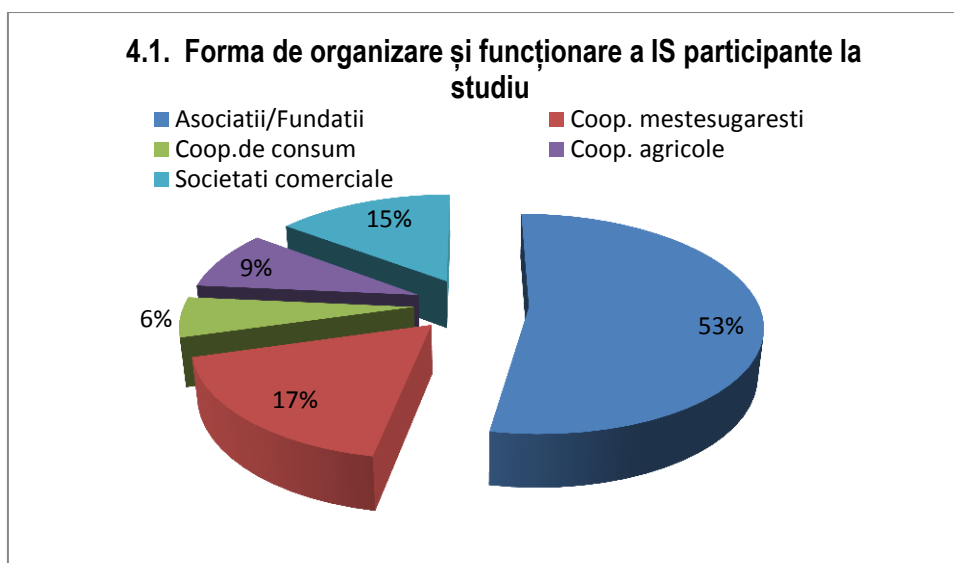
Forma de organizare/înregistrare juridică	Nr. org. incluse în eșantionul de cercetare
Asociații și Fundații care desfășoară activitate economică înregistrată	631
Cooperative	206
Care de ajutor reciproc ale pensionarilor	34
Total	871

Chestionarul transmis și aplicat în perioada februarie – martie 2016 a primit răspuns de la un număr total de 34 IS (5%) cu următoarea structură:

Forma de organizare/înregistrare juridică	Nr. org. care au participat la cercetare	% din total IS care au participat la cercetare
Asociații și Fundații care desfășoară activitate economică înregistrată	18	53%
Cooperative	11	33%
Societăți comerciale deținute de organizații de economie socială	5	14%
Total	34	

¹¹ Atlasul Economiei Sociale din România este o publicație periodică a Institutului de Economie Socială FDSC; ISBN 978-973-0-170009

Forma de organizare și cadrul legal în care funcționează entitățile din eșantionul de IS care au participat la cercetare este prezentată în graficul nr. 4.1.

Se poate observa că din punct de vedere al formei de organizare juridică eșantionul reflectă destul de bine ponderea diverselor forme juridice în total populație întreprinderi.

b. Locația întreprinderii sociale

56% IS participante la studiu sunt localizate în mediul urban și 44% dintre acestea în mediul rural (Tabelul 4.1). În ceea ce privește localizarea geografică a IS participante la studiu, cele 34 de IS sunt localizate în toate cele 8 regiuni de dezvoltare ale României, cel mai mare procent dintre acestea, 21% (7 IS), fiind localizate în regiunile de dezvoltare Nord – Est, Centru și Sud -Vest (Tabelul 4.2).

Locație IS	Număr	% din total
IS Urbane	19	56%
IS RURALE	15	44%
Total	34	100%

Regiunea de dezvolt. Ec.	Nr. IS	% din total	% din total
Nord - Est	7	21%	11%
Nord - Vest	6	18%	17%
Vest	4	12%	10%
Centru	7	21%	19%
Sud-Vest	7	21%	8%
Sud-Muntenia	1	3%	9%
București - Ilfov	2	6%	16%
Total	34	100%	

Localizarea IS respondente la această anchetă reproduce într-o măsură apropiată, distribuția regională a organizațiilor de economie socială, așa cum este prezentată la nivelul anului 2012 în Atlasul Economiei Sociale (ed. 2014).

c. Domeniul de activitate al IS

44% dintre IS participante la studiu desfășoară activități de producție, 38% prestări servicii și 18% desfășoară activități comerciale (Tabel 4.3.)

Tabel 4.3. Domeniul de activitate al IS		
Domeniul de activitate principal al IS	Nr. IS	% din total
Producție: ceramică, confecții, imprimărie, etc.	15	44%
Prestări servicii: reciclare deșeurii, sv. de mecanizare pt. agricultură, servicii sociale, servicii turistice, etc.	13	38%
Comerț cu amănuntul	6	18%
Total	34	100%

d. Perioada de funcționare a IS

38% (13) dintre IS participante la studiu au fost înființate în anul 2014 și au mai puțin de un an de funcționare efectivă. Pentru acestea nu s-au putut colecta datele de performanță financiară aferente anului 2014, deoarece pe site-ul Ministerului de Finanțe situația financiar-contabilă se completează cu rezultatele financiare ale anului 2015 abia în a doua jumătate a anului 2016.

38% (13) IS au perioade de funcționare de 2- 5 ani, iar 20%(7) au mai mult de 5 ani de funcționare.

e. Număr de angajați/ voluntari ai IS

91% dintre IS au angajați cu normă întreagă, iar numărul acestora variază între 1 și 60 de angajați, cu o medie de 9 angajați/IS. 61%(21) dintre IS participante la studiu au angajați în regim part-time, în medie 4 angajați part-time/IS. 53%(18) dintre IS participante la studiu lucrează cu voluntari, în medie 7 voluntari/ IS.

La nivelul anului 2012, conform Atlasului Economiei Sociale (ed. 2014), numărul mediu de salariați a fost de 7, pe când în cazul cooperativelor meșteșugărești numărul mediu de salariați a fost de 26. Cooperativele de consum au avut în medie 8 angajați, cooperativele agricole 1 angajat, iar societățile comerciale deținute de organizații de economie socială au avut în medie 26 de angajați.

Într-o perspectivă comparativă, IS care au răspuns la ancheta prezentată se înscriu în rândul întreprinderilor nou înființate, dar cu activitate susținută. Numărul mediu de angajați ai acestora depășește în anumite situații numărul mediu de salariați calculat la nivelul anului 2012, ducându-ne la concluzia că aceste întreprinderi pot fi catalogate drept **întreprinderi de dimensiuni mari**.

f. Informații financiare ale IS pentru anul 2014:

Informațiile financiare ale IS participante la studiu au fost colectate din raportările financiare depuse la Autoritățile Fiscale pentru 2014 și publicate de Ministerul de Finanțe pe site-ul propriu la: <http://www.mfinante.ro/agenticod.html>.

Cu excepția IS care au fost înființate și înregistrate în anul 2014 și care nu au un an fiscal complet, pentru toate IS participante la studiu s-au colectat principalele date financiare.

- Total venituri

52%(18) dintre IS participante la studiu au înregistrat venituri în 2014, valoarea medie a acestora fiind de 1844 mii lei, echivalentul a 415 mii euro. Există diferențe foarte mari între

valoarea veniturilor declarate de IS, cea mai mare valoare fiind de 21 milioane lei, iar cea mai mică valoare înregistrată de 5400 lei.

Conform Atlasului Economiei Sociale (ed. 2014), la nivelul anului 2012, veniturile medii ale asociațiilor și fundațiilor care au avut activitate economică au fost de 532 mii lei, pe când cooperativele meșteșugărești au înregistrat venituri medii de 850 mii lei, cooperativele de consum de 608 mii lei, iar cooperativele agricole de 891 mii lei. Societățile comerciale deținute de organizații ale economiei sociale au înregistrat în anul 2012 o valoare medie a veniturilor de 3230 mii lei.

Așa cum se poate observa, media veniturilor totale ale IS care au răspuns anchetei noastre este în toate cazurile, cu excepția societăților comerciale, **mult peste media națională** calculată la nivelul anului 2012 în Atlasul Economiei Sociale (ed. 2014).

- Total cheltuieli

52% (18) dintre IS participante la studiu au înregistrat cheltuieli în anul 2014, valoarea medie a cheltuielilor înregistrate fiind de 1894 mii lei, echivalentul a 426 mii euro. Există diferențe foarte mari între valoarea cheltuielilor declarate de IS, cea mai mare valoare fiind de 22 milioane lei, iar cea mai mică valoare înregistrată de 3300 lei.

- Profit net

55% (10) dintre IS participante la studiu (18) care au raportat activitate economică în 2014 au înregistrat profit net la finalul anului 2014, media profitului net fiind de 51 mii lei, echivalentul a 11,6 mii euro. 45% (8) IS au înregistrat pierderi la finalul anului 2014, media pierderilor înregistrate fiind de 182 mii lei, echivalentul a 41 mii euro.

La nivelul anului 2012, conform Atlasului Economiei Sociale (ed. 2014), 55.7% dintre asociațiile și fundațiile cu activitate economică au înregistrat profit la încheierea exercițiului financiar, 54% dintre cooperativele meșteșugărești, 61% dintre cooperativele de consum, 39% dintre cooperativele agricole și 46% dintre societățile comerciale deținute de organizații ale economiei sociale.

- Active fixe, tipuri de active imobilizate

Doar 47%(16) dintre IS dețin la sfârșitul anului 2014 active imobilizate: mașini, echipamente, mijloace de transport, etc. Valoarea medie a activelor imobilizate/IS este de 717 mii lei, echivalentul a 161 mii euro¹².

Conform Atlasului Economiei Sociale (ed. 2014), la nivelul anului 2012, media activelor imobilizate ale asociațiilor și fundațiilor care au avut activitate economică a fost de 827 mii lei, pe când cooperativele meșteșugărești au avut active imobilizate cu o valoare medie de 708 mii lei, cooperativele de consum de 282 mii lei, iar cooperativele agricole de 483 mii lei. Societățile comerciale deținute de organizații ale economiei sociale au înregistrat în anul 2012 o valoare medie a activelor imobilizate de 2891 mii lei.

- Active circulante ale IS la dec 2014

52% (18) dintre IS respondente dețin la sfârșitul anului 2014 mijloace circulante cu o valoare medie de 907 mii lei, echivalentul a 204 mii euro.

¹² <http://bnro.ro/Cursul-de-schimb-3544.aspx>, rata de schimb medie Euro/ Ron 2014 : 4,4446

- Total capitaluri ale IS la dec. 2014

58%(20) dintre IS au raportat la sfârșitul anului 2014 capitaluri, dintre care 17 dețin capitaluri totale pozitive cu o valoare medie de 526 mii lei, echivalentul a 118 mii euro.

Date fiind informațiile obținute în urma anchetei și a analizei bilanțurilor contabile la nivelul anului 2014, comparativ cu datele de bilanț analizate în Atlasul Economiei Sociale (ed. 2014), se poate observa cu ușurință că întreprinderile incluse în eșantion se află printre cele mai mari întreprinderi din sector, înregistrând valori medii mai mari decât media națională, în cazul majorității indicatorilor vizați (număr angajați, venituri totale, profit net, active imobilizate).

În acest sens, rezultatele anchetei nu pot fi extrapolate asupra întreprinderilor de dimensiuni mai mici.

5. REZULTATELE CERCETĂRII

5.1. SURSE DE FINANȚARE UTILIZATE PENTRU ÎNFIINȚAREA ȘI/SAU DEZVOLTAREA ACTIVITĂȚII ÎNTREPRINDERII SOCIALE

La întrebarea A8: *Ce surse de finanțare ați utilizat pentru înființarea și/sau dezvoltarea activității IS?*, 32% (11) dintre respondenți au indicat până în prezent două sau mai multe surse de finanțare care au fost utilizate fie pentru înființarea, fie pentru dezvoltarea activității IS.

În tabelul 5.1 sunt prezentate (numeric și procentual) sursele de finanțare utilizate de IS. Cel mai mare procentaj (33%) arată ca sursă de finanțare principală utilizată până în prezent fondurile structurale dedicate economiei sociale.

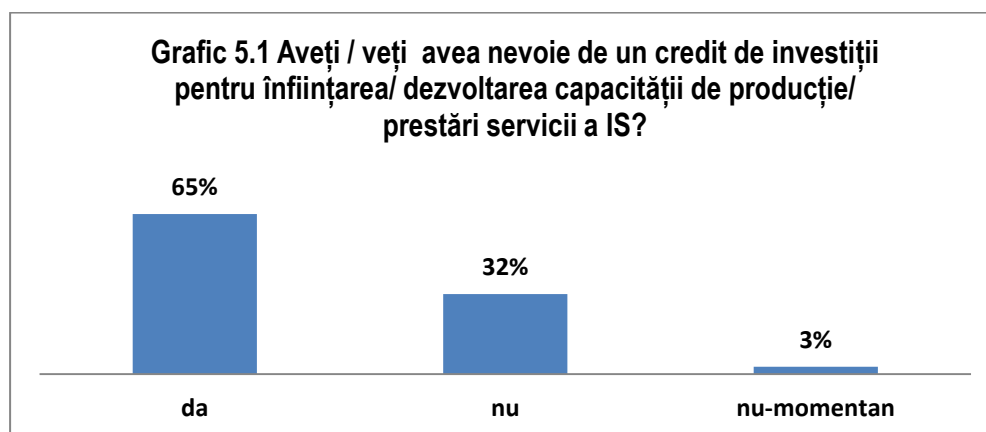
Este de remarcat că 10% dintre respondenți au utilizat deja credite bancare: 2% pentru investiții și 8% pentru mijloace circulante, iar 2% au utilizat microcreditele furnizate de IFN.

Tabel 5.1. Surse de finanțare utilizate la înființarea și/sau dezvoltarea activității IS		
Sursa de finanțare	Nr. IS	%din total
Direcționarea a 2% din impozitul pe venit al persoanelor fizice; Sponsorizări din partea unor societăți comerciale; Cotizațiile membrilor,	11	21%
Finanțare prin proiecte de înființare/ dezvoltare Întreprinderi Sociale (Donori internaționali/ naționali),	11	21%
Finanțare prin proiecte de înființare/ dezvoltare Întreprinderi Sociale (Fonduri Structurale)	17	33%
Credit bancar de investiții	1	2%
Credit bancar pe termen scurt pentru capital circulant: materii prime-materiale, salarii, utilități, linie de credit sau pt. co-finanțarea/ implementarea proiectelor	4	8%
Microcredite de la instituții financiare nebancale (IFN)	1	2%
Subvenții/ granturi de la bugetul de stat/ local	2	4%
Alte surse de finanțare: venituri/ surse proprii, moșteniri	5	10%
Fără Răspuns	1	
Total	52	

Se constată că întreprinderile sociale respondente au utilizat un mix de surse de finanțare și doar 12% dintre ele au apelat la un credit/ micro-credit până în prezent.

5.2. NEVOIA DE FINANȚARE A ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE PE TERMEN LUNG – CREDIT PENTRU INVESTIȚII

Sinteza răspunsurilor la întrebarea B.1 este prezentată în graficul 5.1.

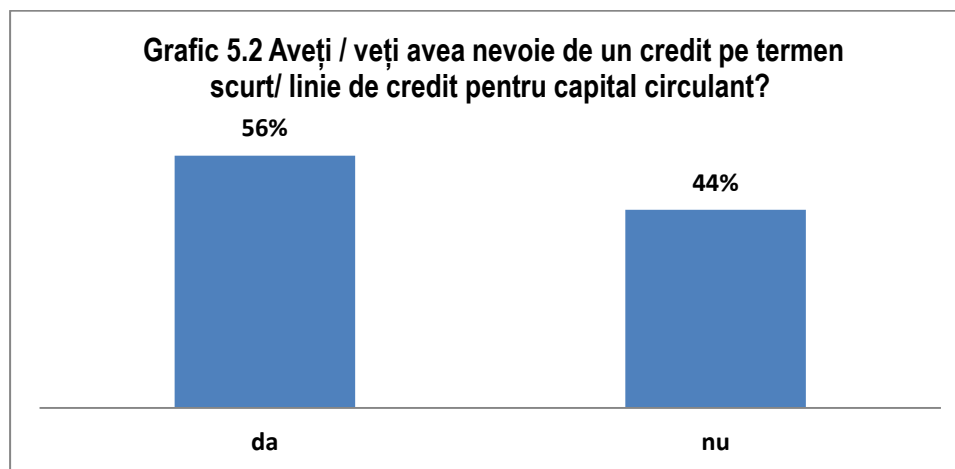
Dintre cele 34 IS participante la studiu, 22 (65%) IS intenționează să acceseze un credit de investiții, durata creditului de investiții fiind estimată între 1 și 10 ani, cu o medie de peste 3 ani.

Moneda în care se intenționează a se accesa creditul de investiții este Lei, pentru 86% (16) dintre respondenți și Euro pentru 14% (3).

Valoarea creditelor de investiții pe care IS vor să le acceseze este cuprinsă între 1000 mii lei și 50 mii lei, cu o medie a creditului de investiții de 315 mii lei.

5.3. NEVOIA DE FINANȚARE A INTREPRINDERILOR SOCIALE PE TERMEN SCURT – CREDIT PENTRU CAPITAL CIRCULANT

Sinteza răspunsurilor la întrebarea B.2 este prezentată în graficul 5.2

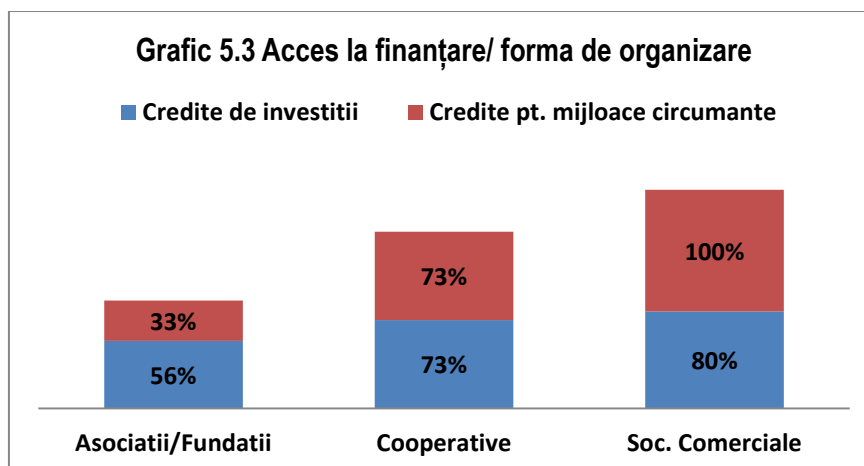

Dintre cele 34 IS participante la studiu, 16 (56%) vor să acceseze un credit pe termen scurt pentru finanțarea mijloacelor circulante pe o perioadă estimată între 6 luni și 3 ani cu o medie de 2 ani.

Moneda în care este acordat creditul pe termen scurt este Lei, pentru 84% (16) dintre respondenți și Euro pentru 16% (3).

Valoarea creditelor pe termen scurt pe care IS vor să le acceseze este cuprinsă între 500 mii lei și 10 mii lei, cu o medie a creditului de investiții de 150 mii lei.

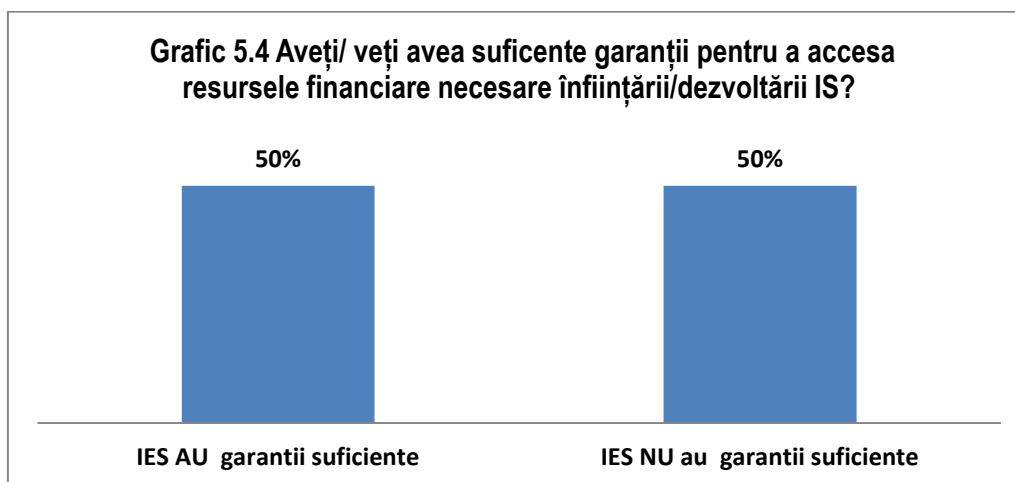
În funcție de forma de organizare, proporția IS care în perioada următoare au intenția de a accesa un credit de investiții sau un credit pentru mijloace circulante este prezentată în graficul 5.3.

IS înregistrate ca Societăți comerciale deținute de o Asociație/ Fundație și cooperativele sunt cele care intenționează în proporție de peste 70% să acceseze credite de investiții și credite pentru mijloace circulante în perioada următoare.

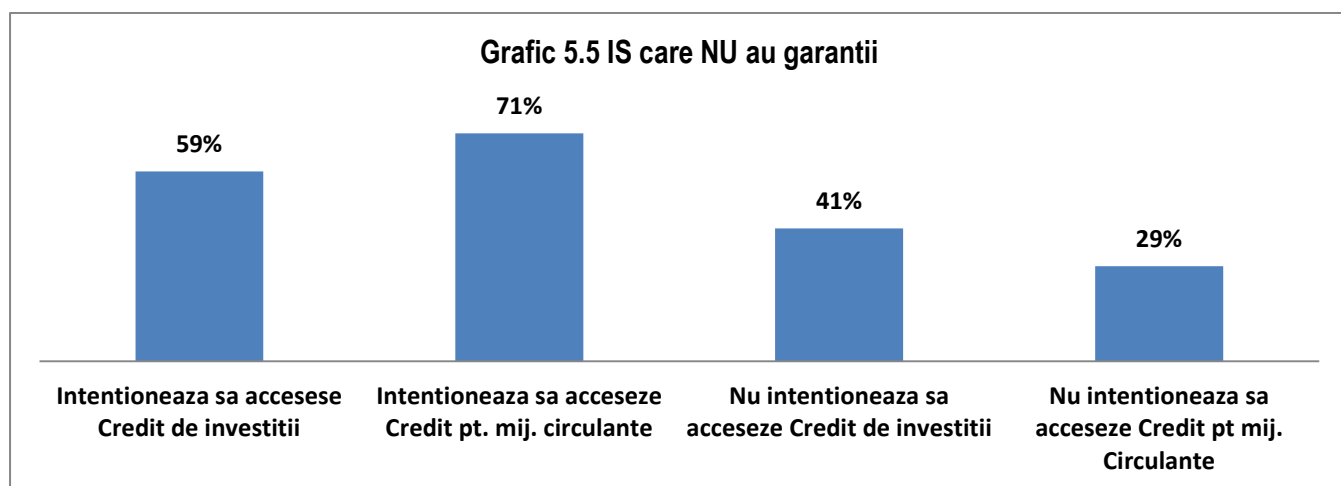
5.4. NEVOIA DE GARANTII PENTRU ACCESAREA RESURSELOR FINANCIARE

Sinteza răspunsurilor la întrebarea B.3. este prezentată în graficul 5.4.

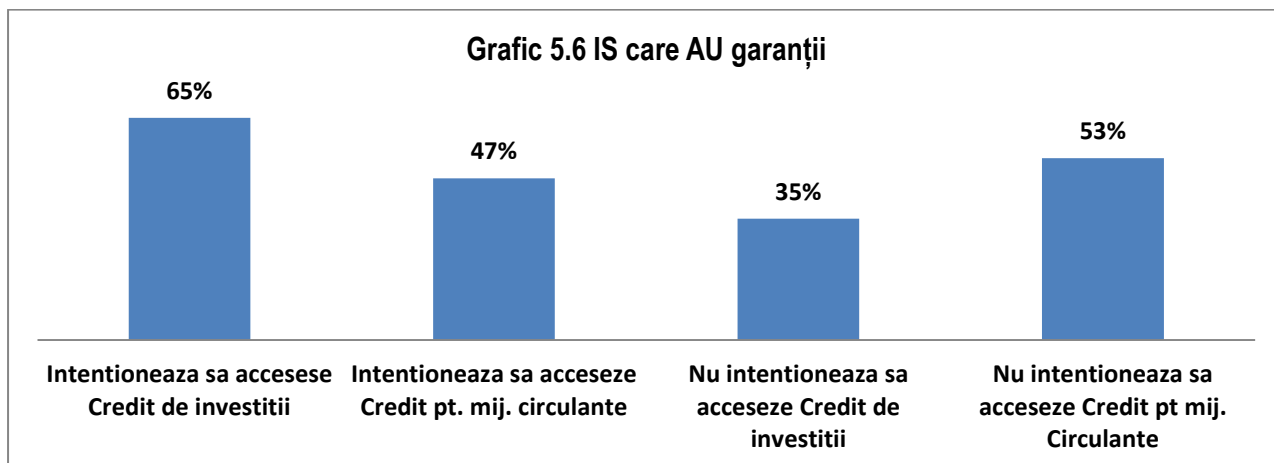
Dintre IS participante la studiu (34), 17 au declarat ca NU au garanții suficiente pentru accesarea unui credit de investiții sau pentru mijloace circulante, din care 10 intenționează să acceseze resurse financiare rambursabile/ credite investiții și pentru dezvoltare, și 12 pentru finanțarea mijloacelor circulante necesare funcționării.

Procentual, intenția IS de a accesa sau nu credite este prezentată în graficul 5.5.

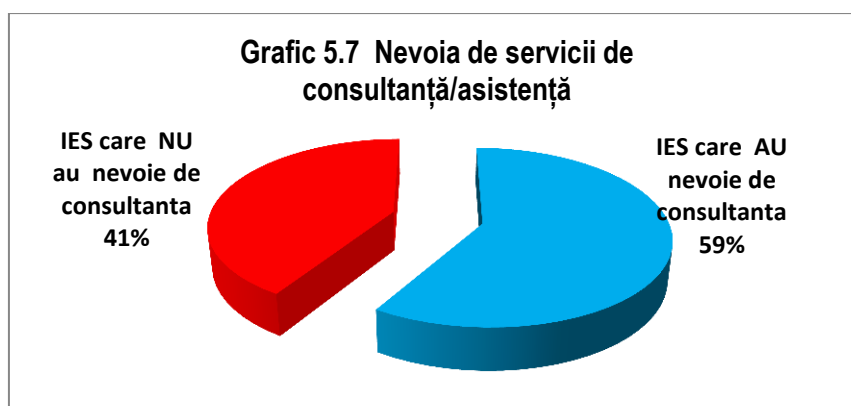
Dintre IS participante la studiu (34), care au declarat că NU au garanții suficiente pentru accesarea unui credit de investiții sau pentru mijloace circulante (7), 11 intenționează să acceseze resurse financiare rambursabile/ credite investiții și pentru dezvoltare, și 8 pentru finanțarea mijloacelor circulante necesare funcționării.

Procentual, intenția IS de a accesa sau nu credite este prezentată în graficul 5.6.

5.5. NEVOIA DE ASISTENȚĂ TEHNICĂ/ CONSULTANȚĂ FINANCIARĂ A ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE

Sinteza răspunsurilor la întrebarea B.4. Pentru întocmirea documentației de creditare/ finanțare aveți nevoie de asistență/ consultanță? este prezentată în graficul 5.7.

Analiza intenției de creditare a IS pentru investiții sau mijloace circulante în funcție de nevoia declarată de servicii de consultanță și asistență este prezentată în tabelul 4.6.1.

Tabel 5.2

IS care AU nevoie de consultanță		IS care NU au nevoie de consultanță	
Intenționează să acceseze Credit de investiții	Intenționează să acceseze Credit pt. mij. circulante	Intenționează să acceseze Credit de investiții	Intenționează să acceseze Credit pt. mij. circulante
15	15	5	4
75%	75%	36%	29%

În componența instrumentelor financiare sunt combinate diverse forme de subvenție: grant (fonduri nerambursabile), subvenție pentru dobândă, garanții, asistență tehnică, cu fonduri rambursabile: împrumuturi pentru investiții sau pentru finanțarea capitalului circulant al IS, leasing pentru mașini și echipamente, etc.

Este necesară crearea capacității IS sau accesul la asistență tehnică, pentru a realiza studii de fezabilitate ale proiectelor de investiții și dezvoltare, analize de sustenabilitate, proiecții financiare, studii de marketing, cereri de finanțare, etc. **Astfel 75% dintre IS care intenționează să acceseze credite au declarat că au nevoie de servicii de consultanță și asistență.**

6. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

1. Întreprinderile sociale din România au în prezent un acces extrem de limitat la finanțare. Singurele surse de finanțare disponibile în ultimii ani au fost fondurile europene, acestea având un caracter ocazional / imprevizibil.

Dificultățile întâmpinate de IS în ultima perioadă (2014-2015) în implementarea programelor de finanțare din fonduri structurale pentru economia socială și/ sau ale donurilor internaționale sunt determinate de lipsa de resurse financiare de co-finanțare și de acoperirea fluxurilor de numerar pe perioada de implementare a proiectelor.

Lipsa resurselor financiare a afectat capacitatea IS de a finaliza în timp proiectele, au dus la neîndeplinirea indicatorilor de performanță și sustenabilitate și au determinat 10% dintre IS să acceseze împrumuturi atât pentru suplimentarea fondurilor destinate investițiilor în active fixe cât și a fondurilor pe termen scurt, sau linii de credit pentru finanțarea nevoii de capital circulant.

2. Este necesară dezvoltarea și diversificarea surselor de finanțare disponibile întreprinderilor sociale, atât în faza de start-up cât și în faza de dezvoltare. Pentru aceasta, sunt necesare următoarele măsuri:

a. Alocarea corespunzătoare de fonduri pentru programul de granturi destinat întreprinderilor de economie socială în cadrul Programului Anual de finanțare ale Guvernului pentru IMM și respectarea calendarului de derulare anual conform legii. După adoptarea Normelor la Legea Economiei Sociale toate condițiile vor fi îndeplinite pentru pregătirea și lansarea acestuia.

b. Sprijinirea dezvoltării instrumentelor financiare necesare dezvoltării întreprinderilor sociale (disponibile deja celorlalte IMM) și anume: credite (inclusiv obligațiuni cooperatiste), garanții și instrumente financiare de investiții.

c. Alocarea instrumentelor financiare destinate acestui sector din Programul Operațional Capital Uman (POCU) - obiectiv specific 4.1, în mod strategic, după experiența altor țări în dezvoltarea unor instrumente și instituții financiare dedicate sectorului și nu doar a unor scheme temporare de credit/ garantare.

d. Sprijinirea instituțiilor financiare din România în accesarea fondurilor disponibile prin programul EaSI al Comisiei Europene pentru dezvoltarea și/ sau co-finanțarea acestor scheme.

3. Programul Operational pentru Capital Uman (POCU) 2014-2020 prevede fonduri care să finanțeze: Consolidarea capacității întreprinderilor de economie socială de a funcționa într-o manieră auto-sustenabilă, Măsura 4.16 Consolidarea capacității întreprinderilor de economie socială – granturi și instrumente financiare¹³.

Pentru prima dată, în finanțarea proiectelor se utilizează atât granturi (împrumuturi nerambursabile) cât și instrumente financiare care sunt de regulă rambursabile, împrumuturi în combinație cu subvenții pentru dobânzi, garanții, asistență tehnică asociată accesării instrumentelor financiare.

Și tot pentru prima dată, în implementarea acestor instrumente financiare se vor implica intermediarii financiari: instituții financiare, care vor putea conduce selecția și analiza de sustenabilitate a beneficiarului în condițiile utilizării instrumentelor financiare.

---

¹³ Calendar estimativ al lansărilor PCU

4. Tipuri de asistență financiară necesară complementar subvențiilor

• Credite

Din analiza chestionarelor rezultă că există interes în a accesa resurse financiare rambursabile atât pentru investiții (65%) cât și pentru capital circulant (56%). Cele mai interesate de credite sunt societățile comerciale deținute exclusiv de Asociații/ Fundații, în proporție de mai mult de 80% și cooperativele, în proporție de mai mult de 70%.

Instituțiile financiare care dezvoltă instrumente financiare destinate sectorului economiei sociale trebuie să țină cont de opțiunile acestora în ceea ce privește:

- Moneda împrumutului garantat; peste 80% dintre IS intenționează să acceseze resurse financiare în moneda națională Lei.
- Perioada de creditare a IS este în general mai mare: 2 ani pentru credit de mijloace circulante și peste 3 ani pentru investiții.

• Garanții

Instrumentele financiare care să includă garanție pentru maxim 80% din valoarea creditului este de așteptat a fi accesate de mai mult de 50% dintre IS care declară că intenționează să contracteze credite, dar nu au garanții suficiente. Este, de asemenea, de așteptat ca IS care declară că au garanții să opteze pentru acest produs financiar și să solicite credite mai mari, astfel este posibil ca valoarea medie a creditului solicitat de IS asociat garanției facilitată de instrumente financiare să crească peste media de 315 mii lei pentru creditul de investiții și de 150 mii lei pentru creditul de mijloace circulante, estimată în prezent de IS participante la studiu.

5. Asistență tehnică

Peste 75% dintre IS care intenționează să acceseze resurse financiare consideră că au nevoie de asistență tehnică specifică pe parcursul procesului de accesare a instrumentelor financiare, ceea ce denotă o lipsă de cunoștințe financiare specifice: de planificare financiară a IS, de prognoză a evoluției principalilor indicatori de performanță financiară și de evaluare corectă a sustenabilității și viabilității proiectelor de investiții în capacități de producție și prestări servicii ale IS.

6. Condiții pentru intermediarii financiari care administrează instrumente financiare destinate IS

Dată fiind necesitatea de asistență tehnică a întreprinderilor în derularea unor operațiuni cu finanțare externă se recomandă următoarele:

- Intermediarii care vor administra instrumentele financiare să dețină expertiza necesară finanțării unor organizații de acest tip – de preferință să fie instituții care dețin în portofoliu credite acordate unor întreprinderi de economie socială – cooperative, asociații și fundații - și un angajament pe termen mediu și lung în sprijinirea acestui sector, cu precădere finanțatori din chiar sectorul economiei sociale – bănci cooperatiste.

Dat fiind caracterul cel puțin parțial non-profit al întreprinderilor sociale, este redusă capacitatea de plată a costurilor necesare finanțării, în principal dobânzi. De aici rezultă necesitatea asigurării unor dobânzi și costuri ale garanțiilor mici și păstrarea costurilor de operare reduse, care pot duce la un eșec al pieței – un interes limitat al finanțatorilor tradiționali în această piață. De aceea, este necesar să se aibă în vedere cu precădere instituții financiare care se pot califica la rândul lor ca și întreprinderi sociale (prin forma legală și /sau condiții statutare- respectă criteriile de distributivitate limitată a profitului și a

- patrimoniului în caz de lichidare) și/sau au misiunea cu o importantă componentă socială pentru a se asigura respectarea caracterului social al finanțărilor acordate.
- Intermediarii financiari care administrează instrumentele financiare pentru IS să asigure consultanța necesară accesării de credite / garanții de către IS.
  - Analiza de bonitate a IS trebuie să țină cont de specificul sectorului economiei sociale care nu urmărește în principal obținerea de profit / excedent financiar, ci în special impactul social al activităților pe care le desfășoară. Analiza de viabilitate a investiției/proiectului de dezvoltare a IS, sustenabilitatea IS într-o piață concurențială și indicatorii de impact social vor trebui să facă parte din analiza cererii de finanțare.
  - Costurile instrumentelor financiare nu au făcut obiectul studiului, lipsa analizelor de fezabilitate a proiectelor de dezvoltare ale IS în condiții de rambursare a resurselor financiare și a costurilor de creditare este unul dintre motivele pentru care întrebări pe această temă nu au fost incluse în chestionar.
  - În proiectarea instrumentelor financiare pentru sectorul de economie socială, instituțiile financiare trebuie să ia în considerare faptul că lansarea de produse financiare la costuri comerciale sau apropiate de costurile comerciale, analiza cererilor de creditare fără o analiză de impact economico-social, neadaptarea la cerințele privind perioada de creditare, grație, moneda de acordare a creditului etc. nu vor avea impactul estimat, IS preferând mai degrabă să își amâne sau chiar anuleze proiectele de investiții decât să pericliteze stabilitatea financiară a organizației.
  - Promovarea instrumentelor financiare trebuie să urmeze canalele de informare specifice și/ sau rețelele de întreprinderi sociale existente astfel încât să se asigure că întreprinderile, inclusiv cele din mediul rural au acces la aceste informații.

Cadrul legal recent aprobat: [Legea nr. 219/2015 privind Economia Socială](#), ale cărei norme de aplicare sunt în dezbateră publică, va crea premisele dezvoltării sectorului economiei sociale.

Instrumentele financiare destinate dezvoltării sectorului sunt prevăzute în programele operaționale 2013 -2020 cu finanțare din Fonduri Structurale, dar și în programul Comisiei Europene, programul EaSI, implementat și co-finanțat de BEI și FEI și în programele donatorilor internaționali.

Produse financiare proiectate și lansate de instituțiile financiare românești: Bănci și IFN-uri, pentru sectorul economiei sociale, complementare instrumentelor financiare existente, pot contribui decisiv la dezvoltarea viabilă și sustenabilă a sectorului și la realizarea obiectivelor cu impact social ale IS.

Anexa 1. Lista studiilor, rapoartelor, surselor documentare și a bazelor de date consultate

1. Economia Socială în România; <http://www.ies.org.ro/economia-sociala-in-romania>
2. Atlasul Economiei Sociale România 2014 <http://www.ies.org.ro/atlasul-economiei-sociale>
3. [Raport preliminar "Cooperatie"](http://www.ies.org.ro/resurse/cercetari/cercetari-IS) <http://www.ies.org.ro/resurse/cercetari/cercetari-IS>
4. Ghidul Economiei Sociale și al Antreprenoriatului Social - Europa Socială, <http://www.ies.org.ro/resurse/publicatii/ghidul-economiei-sociale-si-al-antrepren>
5. Carta albă a sectorului ONG; <http://www.ies.org.ro/resurse/alte-resurse/carta-alba>
6. [Legea nr. 219/2015 privind economia socială](#)
7. Metode și tehnici utilizate în Cercetările de Marketing – C. Iacob, C Balan, B Onete, IC.Popescu și C. Veghes
8. The Sample Survey: Theory and Practice – D.P. Warwick, C.A. Lininger

Anexa 2.

CHESTIONAR PENTRU DETERMINAREA NECESARULUI DE RESURSE FINANCIARE AL INTREPRINDERILOR SOCIALE DIN ROMÂNIA

I. INFORMATII DESPRE INTREPRINDEREA SOCIALA	
Denumire:	
A1. Forma de organizare a Intreprinderii sociale:	
Fundatie/ Asociatie cu activitate economica inregistrata	1 ☐
Casa de ajutor reciproc a pensionarilor	2 ☐
Cooperativa	3 ☐
Societate comerciala cu acionar unic asociatia/fundatia/cooperativa	4 ☐
Alte forme de organizare care?	5 ☐
Cod Fiscal	
A2. Persoana care a completat chestionarul:	
Nume :	Functia
E-mail:	Tel:
A3. Locatia Intreprinderii sociale / adresa:	
Bistrita, cartierul Unirea ,Nr 47, Jud Bistrita Nasaud	
Rural	1 ☐
Urban	2 ☐
A4. Domeniu de activitate a Intreprinderii sociale:	
Productie	1 ☐ Cod CAEN:
Prestari servicii	2 ☐ Cod CAEN:
Comert	3 ☐ Cod CAEN:
A5. Perioada de functionare a Intreprinderii Sociale:	
Sub 1 an	1 ☐
2-5 ani	2 ☐
Peste 5 ani	3 ☐
A6. Numar de angajati/ voluntari ai Intreprinderii sociale in 2015:	
Numar de salariatii cu norma intreaga	
Numar de salariatii cu fractiune de norma	
Numar de voluntari	
A7. Activele Imobilizate ale Intreprinderii sociale sunt:	
Spatii de birou/administratie	1 ☐
Spatii de productie/ prestari servicii	2 ☐
Spatii pentru activitati comerciale	3 ☐
Masini si echipamente de productie/prestari servicii	4 ☐
Mijloace de transport persoane si marfuri	5 ☐
Alte tipuri de active imobilizate	6 ☐

A8. Ce surse de finantare ati utilizat pentru infiintarea si/sau dezvoltarea activitatii Intreprinderii sociale:	
Directiunea a 2% din impozitul pe venit al persoanelor fizice ; Sponsorizări din partea unor societăți comerciale ; Cotizatiile membrilor	1 ☐
Finantare prin proiecte de infiintare/dezvoltare Intreprinderii Sociale Donori internationali/ nationali)	2 ☐
Finantare prin proiecte de infiintare/dezvoltare Intreprinderii Sociale (Fonduri Structurale)	3 ☐
Credit bancar pe termen scurt pentru capital circulant: materii prime-materiale, salarii, utilitati, Linie de credit, sau pt.co-finantarea /implementarea proiectelor ,etc.	4 ☐
Microcredite de la institutii financiare nebancale IFN	5 ☐
Subventii/granturi de la bugetul de stat/ local	6 ☐
Credit bancar pentru investitii	7 ☐
A9. Alte surse de finantare (va rugam detaliami):	
II. INFORMAȚII DESPRE NEVOIA DE FINANTARE A INTREPRINDERII SOCIALE	
B1. Aveți / veți avea nevoie de un credit de investitii pentru infiintarea/dezvoltarea capacitatii de productie/prestari servicii a intreprinderii sociale?	
Da	1 ☐
Nu	2 ☐
B1 a Daca Da, pentru ce perioada (ani)	
B1 b Daca Da in ce moneda	
LEI	☐
EURO	☐
Daca Da, pentru ce valoare	
B 2. Aveți / veți avea nevoie de un credit pe termen scurt/linie de credit pentru capital circulant?	
Da	1 ☐
Nu	2 ☐
Daca Da, pentru ce perioada (ani)	
Daca Da, in ce moneda	
LEI	☐
EURO	☐
Daca Da, pentru ce valoare	
B3. Aveți/veți avea suficiente garantii pentru a accesa resursele financiare necesare infiintarii/dezvoltarii Intreprinderii Sociale?	
Da	1 ☐
Nu	2 ☐
B4. Pentru intocmirea documentatiei de creditare/ finantare aveti nevoie de asistenta/ consultanta financiara?	
Da	1 ☐
Nu	2 ☐

Va multumim pentru participare ! <http://goo.gl/forms/ZUL3zDgcuS>

Anexa 3. Instrumente inovatoare pentru finanțarea întreprinderilor sociale – experiența franceză France Active - <http://www.franceactive.org>

France Active este o rețea locală care ajută de aproape 25 de ani oamenii în dificultate să-și creeze întreprinderi. În paralel, finanțează întreprinderile sociale (de integrare prin activitate economică, asociații de utilitate socială). Misiunea France Active este de a promova crearea de locuri de muncă, mai ales pentru persoanele excluse de pe piața muncii. Se adresează:

- Întreprinderilor sociale și solidare
- Întreprinzătorilor – șomeri care își creează propriile lor locuri de muncă

Organizația are o rețea națională formată din 40 de structuri din proximitate, numite Fonduri teritoriale, oferind o gamă completă de soluții de finanțare formată în principal din:

- garanții pentru împrumuturi bancare - împrumuturi acordate de bănci comerciale care însă nu au resursele umane necesare evaluării și acompanierii unor proiecte de dimensiuni relativ mici
- împrumuturi de grup
- servicii de consultanță personalizate pentru dezvoltarea ideii de afaceri astfel încât ea să devină finanțabilă sau bancabilă.

France Active este formată din trei structuri financiare care furnizează servicii financiare complementare:

- Compania France Active Garantie (FAG)
- Société d'Investissement France Active (SIFA)
- France Finanțare Active (FAFI)

Resursele France Active provin de la Caisse des Depots, statul francez, autorități locale, bănci și Fondul Social European, dar și din economiile angajaților și sute de acționari, abonați și donatori.

Finanțarea întreprinderilor sociale

France Active se adresează:

- Întreprinderilor sau asociațiilor care creează sau consolidează locuri de muncă
- Întreprinderilor solidare – ex. cooperative, sau asociațiilor care dezvoltă activități sociale
- Întreprinderilor solidare – ex. cooperative, sau asociațiilor care dezvoltă activități economice

Acestora le acordă finanțare pentru investiții, consolidarea capitalului de lucru pentru îmbunătățirea durabilă în numerar, accesul la un credit bancar în condiții bune și sprijin pentru mobilizarea de asistență financiară.

Sumele variază de la 5.000 la 1,5 milioane Euro și dobânzile de la 0 la 2% anual, iar costurile garanțiilor bancare sunt de 2 – 2,5%.

Fondul de Încredere pentru start-up-uri de întreprinderi sociale

Scopul fondului este de a promova apariția unor noi întreprinderi sociale în finanțarea fazei de maturare a proiectului și apariția unor noi antreprenori sociali și noi întreprinderi și de solidaritate socială, crearea de locuri de muncă. Din acest fond se acordă finanțări nerambursabile pentru o perioadă de 6-9 luni.

Definiția France Active pentru întreprinderile sociale: Întreprinderile sociale sunt întreprinderi cu un scop social sau de mediu și cu o orientare limitată către profit care implică părțile interesate în guvernarea lor.

Beneficiază de finanțare din acest Fond întreprinderi existente - pentru crearea de noi întreprinderi, precum și antreprenori sociali care, pentru a-și dezvolta proiectul de întreprindere trebuie să fie salariații unei întreprinderi existente care va primi finanțarea.